

Warszawa, 7 czerwca 2018 r.

Minimum socjalne w układzie przestrzennym w 2017 r.

Komentarz do danych

Przedstawiamy przestrzenne różnice wartości minimum socjalnego, istotnego wskaźnika w badaniach kondycji gospodarstw domowych.¹ W szacunkach wykorzystano średnioroczne dane notowań GUS wybranych dóbr i usług dla 2017 r.²

Kontynuując badania, które prowadzone są od szeregu lat, warto przypomnieć, że przedstawione wyniki nie uwzględniają specyfiki regionów czy miast. Obrazują one raczej cenową dostępność dóbr i usług w standardzie minimum egzystencji i minimum socjalnego.

Podobnie jak w poprzednich latach, zróżnicowanie przestrzenne koszyków przedstawiamy na przykładzie 4-osobowego gospodarstwa domowego (z dwójką dzieci).

Zróżnicowanie minimum socjalnego w przekroju województw

Najwyższe wartości minimum socjalnego dla 4-osobowej rodziny odnotowano dla województw: dolnośląskiego (+4,4% więcej niż średnio w kraju) oraz zachodnio-pomorskiego (+3,8%). Natomiast najniższe wartości badanego koszyka wystąpiły w woj. kujawsko-pomorskim (-4,6%), podkarpackim i lubelskim (-3,4%). Rozpiętość między skrajnymi regionami spadła do 8,9 punktów proc.(w 2016 r. 10,8, w 2015 r. 11,9).

Trzeba pamiętać, że rozpiętości rzeczywistych wydatków i dochodów gospodarstw bywają dużo wyższe (ponad 4-krotnie w 2016 r.).

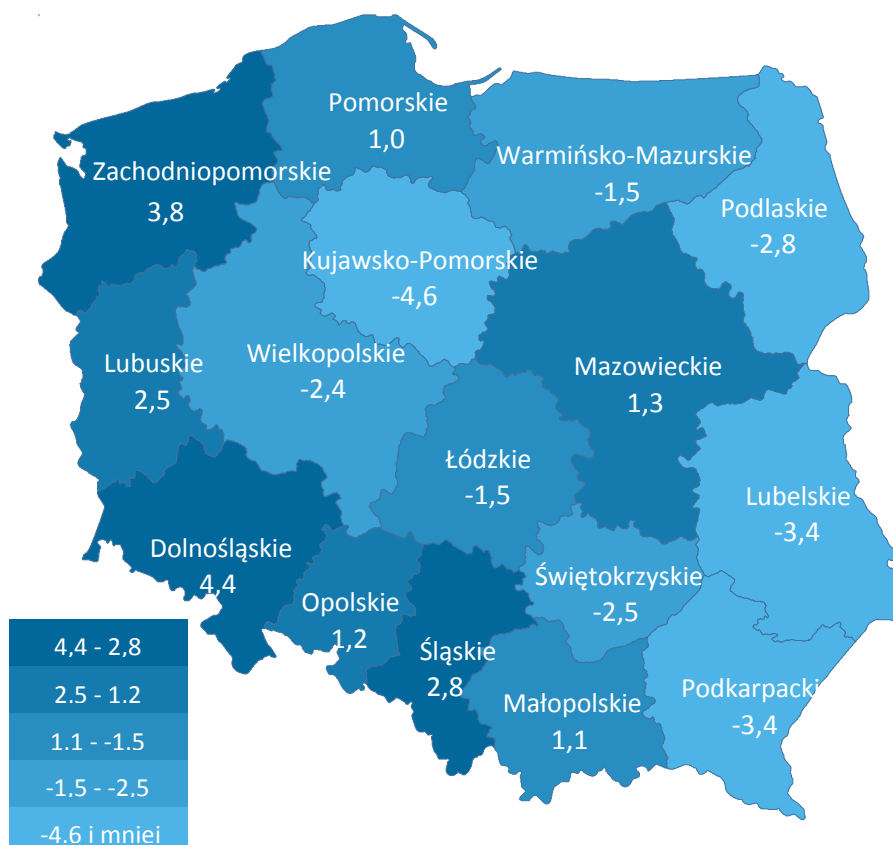
¹ W linii minimum socjalnego istotnym aspektem jest utrzymanie więzi społecznych: można ją uznać za *granice integracji społecznej* (Golinowska 1997).

² Dla niektórych dóbr cena jest jednolita w kraju: dotyczy to np. przejazdów kolejowych, połączeń telefonicznych, gazet o zasięgu ogólnokrajowym itp. W sytuacji braku danych dla jednego lub paru województw, przyjmowano wartość ogólnopolską. Gdy brakowało danych z notowań GUS, wartość określano na podstawie rozpoznania rynku oraz ocen eksperckich.

Tabela 1. Zróżnicowanie minimum socjalnego (MS) w 2017 r. (gospodarstwo domowe 4-osobowe)

Województwo	MS na gospodarstwo w zł	MS na osobę w zł	Odchylenie od średniej
Dolnośląskie	3 791,09	947,77	4,4
Kujawsko-pomorskie	3 467,50	866,87	-4,6
Lubelskie	3 508,78	877,20	-3,4
Lubuskie	3 723,23	930,81	2,5
Łódzkie	3 577,88	894,47	-1,5
Małopolskie	3 674,19	918,55	1,1
Mazowieckie	3 680,25	920,06	1,3
Opolskie	3 677,06	919,26	1,2
Podkarpackie	3 510,10	877,53	-3,4
Podlaskie	3 530,29	882,57	-2,8
Pomorskie	3 668,44	917,11	1,0
Śląskie	3 735,31	933,83	2,8
Świętokrzyskie	3 543,77	885,94	-2,5
Warmińsko-mazurskie	3 577,50	894,37	-1,5
Wielkopolskie	3 545,13	886,28	-2,4
Zachodnio-pomorskie	3 769,73	942,43	3,8
Polska	3 632,92	908,23	0,0

Mapa 1. Odchylenie wartości minimum socjalnego w przekroju województw w 2017 r. dla 4-osobowego gospodarstwa domowego (w punktach proc., Polska=0)

Źródło: Opracowanie własne.

Uwaga: Dane MS dotyczą niezmiennego ilościowo koszyka minimum socjalnego, a zmian jego wartości wynikają z różnej dynamiki poziomu cen.

Poniżej przedstawiamy zróżnicowanie w ważniejszych grupach wydatkowych (Tabela 2). Kierunek i typ zróżnicowania w tych grupach jest podobny do obserwowanych w poprzednich latach.

Wprawdzie żywność stanowi największą część koszyka, w przekroju województw jest mało zróżnicowana. Najtaniej żywność dla minimum socjalnego wyceniono w regionach wschodnich: w woj. podlaskim (-4,6%), lubelskim (-3,5%) czy podkarpackim (-3,1%). Z kolei najdrożej koszyk ten wyceniono w woj. zachodnio-pomorskim (+3,9%) i dolnośląskim (+3,9%).

Tabela 2. Zróżnicowanie minimum socjalnego według głównych grup wydatków w 2017 r. (odchylenie od wartości przeciętnej dla kraju, gospodarstwo domowe 4-osobowe, Polska = 0)

Wyszczególnienie	MS ogółem	Żywność	Oplaty za mieszkanie	Transport i łączność	Edukacja	Ochrona zdrowia	Odzież i obuwie	Kultura i rekreacja
Dolnośląskie	4,4	3,7	5,6	4,8	6,5	5,4	5,3	0,6
Kuj-pomorskie	-4,6	-1,0	-11,4	2,0	-5,2	-0,6	-2,2	-12,3
Lubelskie	-3,4	-3,5	-6,6	0,7	-0,7	-5,1	5,7	-10,1
Lubuskie	2,5	2,0	4,3	3,3	-0,2	5,1	5,8	-2,2
Łódzkie	-1,5	-1,6	-3,5	1,7	-2,0	-4,1	-1,9	-0,8
Małopolskie	1,1	-0,5	2,3	-0,4	-1,1	-0,2	0,8	9,8
Mazowieckie	1,3	0,3	0,4	-1,5	5,7	1,4	4,8	4,9
Opolskie	1,2	0,8	4,4	3,7	0,2	-2,9	0,3	-7,5
Podkarpackie	-3,4	-3,1	-5,4	-6,2	-2,1	-3,8	1,8	2,8
Podlaskie	-2,8	-4,6	1,9	-3,7	-4,0	-8,9	-8,9	-3,8
Pomorskie	1,0	2,1	-1,0	1,7	-0,1	2,3	1,2	0,5
Śląskie	2,8	-0,4	10,7	-2,8	2,5	-0,3	-3,9	8,5
Świętokrzyskie	-2,5	-2,6	-2,7	-3,0	-2,5	-3,0	3,6	-0,8
Warm-mazurskie	-1,5	1,3	-8,4	-0,8	-0,3	-0,3	-0,8	4,7
Wielkopolskie	-2,4	-0,8	-2,6	0,2	-3,6	3,8	-7,8	-8,8
Zach-pomorskie	3,8	3,9	8,6	-0,2	-0,4	2,2	-3,3	5,1

Źródło: Opracowanie własne.

Najwyższym stopniem zróżnicowania cechowały się wydatki na mieszkanie (w tym koszyku przyjmuje się lokal spółdzielczy w bloku) oraz na kulturę i rekreację. Wydatki mieszkaniowe, ze względu na duży udział i silne zróżnicowanie, były kluczowe dla łącznej wartości koszyków. Wydatki na mieszkanie spółdzielcze szacowano najdrożej w woj. śląskim (+10,7%) i zachodnio-pomorskim (+8,6%), a najtaniej w woj. kujawsko-pomorskim (-11,4%) oraz warmińsko-mazurskim (-8,4%).

W 2017 r. w modelowych opłatach mieszkaniowych dla mieszkań spółdzielczych – podobnie jak w poprzednich badaniach – najwyższy stopień zmienności charakteryzował opłaty czynszowe. Były one najwyższe w woj. śląskim (+28%) i opolskim (+20%), a najniższe w kujawsko-pomorskim (-33%) oraz w wielkopolskim (-25%). Duże zróżnicowanie dotyczyło także opłat za centralne ogrzewanie (różnice w woj. skrajnych sięgały 53%) oraz za zimną wodę i usługi kanalizacyjne (38%). Rozkład kosztów mieszkaniowych przedstawia Tabela 3.

Tabela 3. Zróżnicowanie opłat mieszkaniowych w standardzie minimum socjalnego w 2017 r. (gospodarstwo domowe 4-osobowe, Polska = 0)

Wyszczególnienie	1. Czynnosc	2. Woda i usługi mieszkaniowe	3. Energia elektryczna	4. Gaz z sieci	5. Centralne ogrzewanie	6. Ciepła woda	7. Naprawy	Razem opłaty
Dolnośląskie	9,3	15,3	-2,6	1,8	12,5	-7,3	13,2	5,6
Kuj-pomorskie	-33,4	-9,2	-1,3	29,4	-22,3	0,0	6,6	-11,4
Lubelskie	-17,6	-9,6	-0,1	-5,3	-24,9	13,1	-19,9	-6,6
Lubuskie	-5,6	14,5	-2,3	14,5	13,5	-1,8	-2,3	4,3
Łódzkie	-7,7	-9,9	3,4	-2,7	9,6	-5,2	0,3	-3,5
Małopolskie	3,1	0,0	-6,7	-4,4	-6,8	11,1	7,3	2,3
Mazowieckie	5,9	-0,3	0,8	-5,2	-9,6	3,5	2,4	0,4
Opolskie	20,4	2,7	-2,6	0,7	-7,8	4,9	5,6	4,4
Podkarpackie	-4,0	-11,5	0,1	-5,3	-13,2	2,9	-12,4	-5,4
Podlaskie	14,2	-15,1	3,3	-5,2	28,1	-7,9	15,9	1,9
Pomorskie	2,2	-6,6	6,0	-2,7	-1,3	0,0	3,3	-1,0
Śląskie	27,9	22,0	-1,5	0,7	7,3	-2,4	-4,3	10,7
Świętokrzyskie	-11,8	-2,4	-0,5	-5,3	-2,6	3,7	-15,2	-2,7
Warm-mazurskie	-0,6	-16,1	5,5	-3,5	-12,5	-8,6	-5,3	-8,4
Wielkopolskie	-24,8	3,8	-1,5	-1,5	16,6	-6,0	-1,6	-2,6
Zach-pomorskie	17,0	7,4	1,1	-1,4	11,4	6,3	-1,9	8,6

Źródło: Opracowanie własne.

Zróżnicowanie minimum socjalnego w przekroju klas miast

O ile stopień zróżnicowań między województwami w porównaniu do poprzednich lat osłabł, to w przekroju klas miast stał się on silniejszy (por. Tabela 4). Szacunki koszyków minimum socjalnego w największych aglomeracjach były wyższe od średnich w kraju o 5,6% (w 2016 r. +4,3%), podczas gdy w miejscowościach najmniejszych (do 25 tys. mieszkańców) minimum było niższe o 1,8% (w 2016 r. -1,3%).

Tabela 4. Zróżnicowanie wartości minimum socjalnego w miastach według głównych grup wydatków w 2017 r. (4-osobowe gospodarstwo domowe, odchylenie od średniej, Polska=0)

Miasta o liczbie mieszkańców	MS ogółem	Żywność	Opłaty mieszkaniowe	Odzież i obuwie	Edukacja	Zdrowie	Transport i łączność	Kultura i rekreacja	Higiena
Do 25 tys.	-1,8	-2,7	1,6	-5,9	-2,6	-2,6	-2,7	-4,3	-0,2
25 - 50 tys.	-0,3	0,3	-0,5	0,8	0,0	-0,9	-0,8	-0,4	-2,4
50 - 100 tys.	-1,3	-0,2	-4,8	-0,3	0,4	-0,6	1,2	-1,8	-0,1
100 - 250 tys.	2,2	0,8	3,9	4,3	1,9	2,8	1,5	4,2	-1,7
250 - 500 tys.	2,5	1,8	0,9	10,7	3,8	3,0	4,7	-1,1	3,8
Pow. 500 tys.	5,6	5,5	-0,9	7,6	8,5	9,7	8,4	12,3	10,5

Źródło: Opracowanie własne.

Wartość koszyka żywnościowego rośnie wraz ze wzrostem liczby mieszkańców: w najmniejszych miastach żywność oszacowano po najbardziej przystępnych cenach (-2,7%), a najdrożej - w największych aglomeracjach (+5,5%).

Bardziej szczegółowe ujęcie różnic w opłatach mieszkaniowych za lokale spółdzielcze ukazują dane z Tabeli 5. Najbardziej zróżnicowane były koszty ciepłej wody, które – jak wynika z badań cen – rozkładają się dość nietypowo, rosnąc odwrotnie proporcjonalnie do liczby mieszkańców. W miastach większych, czynsze za lokale spółdzielcze były droższe od średniej w kraju (od 12 do 15%). W opłatach za wodę oraz usługi komunalne, gdzie widzimy politykę władz miejskich, koszty te także rosną proporcjonalnie do wielkości miasta. To, że gaz z sieci był droższy w mniejszych miejscowościach, wynikać może z gorszej dostępności sieci i wyższych opłat przy dystrybucji.

Rozkład kosztów mieszkaniowych traktowanych łącznie, jest w efekcie omówionych czynników, nietypowy: są one najniższe w miastach od 50 do 100 tys. mieszkańców (-4,8%), a najwyższe w miastach od 100 do 250 tys. mieszkańców (+3,9%).

Tabela 5. Zróżnicowanie opłat mieszkaniowych w minimum socjalnym w przekroju województw w 2017 r. (4-osobowe gospodarstwo domowe, odchylenie od średniej, Polska = 0)

Miasta o liczbie mieszkańców	1. Czynsz	2. Woda i usługi mieszkaniowe	3. Energia elektryczna	4. Gaz z sieci	5. Centralne ogrzewanie	6. Ciepła woda	7. Naprawy	Razem opłaty
Do 25 tys.	-7,7	-5,4	0,2	-0,5	4,4	12,7	-2,5	1,6
25 - 50 tys.	3,4	-3,3	0,5	4,9	-5,5	1,2	5,2	-0,5
50 - 100 tys.	-6,2	-0,4	-0,1	-3,2	-2,3	-10,4	-4,5	-4,8
100 - 250 tys.	11,5	8,8	0,7	-1,5	1,6	-2,5	4,1	3,9
250 - 500 tys.	15,2	11,7	-1,0	-2,3	-5,2	-12,8	0,2	0,9
Pow. 500 tys.	11,8	16,6	-2,7	-3,7	4,7	-26,2	-2,7	-0,9

Źródło: Opracowanie własne.

Literatura

Deniszczuk L., Kurowski P., Styrz M. (2007), *Progi minimalnej konsumpcji gospodarstw domowych wyznaczone metodą potrzeb podstawowych. Rodzaje, oszacowania i zastosowania polityce społecznej*, IPiSS, Warszawa.

Deniszczuk L., Sajkiewicz B. (1997), *Kategoria minimum socjalnego*, w: Golinowska (1997).

Golinowska S. (1997), *Polska bieda II. Kryteria – Ocena – Przeciwdziałanie*, IPiSS, Warszawa.

Kurowski P. (2015), *Zróżnicowanie minimum socjalnego oraz minimum egzystencji w układzie przestrzennym w 2014 r.*, Polityka Społeczna nr 9/2015.

Kurowski P. (2003), *Koszyki minimum socjalnego i minimum egzystencji – dotychczasowe podejście* w: Biuro Studiów i Ekspertyz 2003.

Opracował: dr Piotr Kurowski